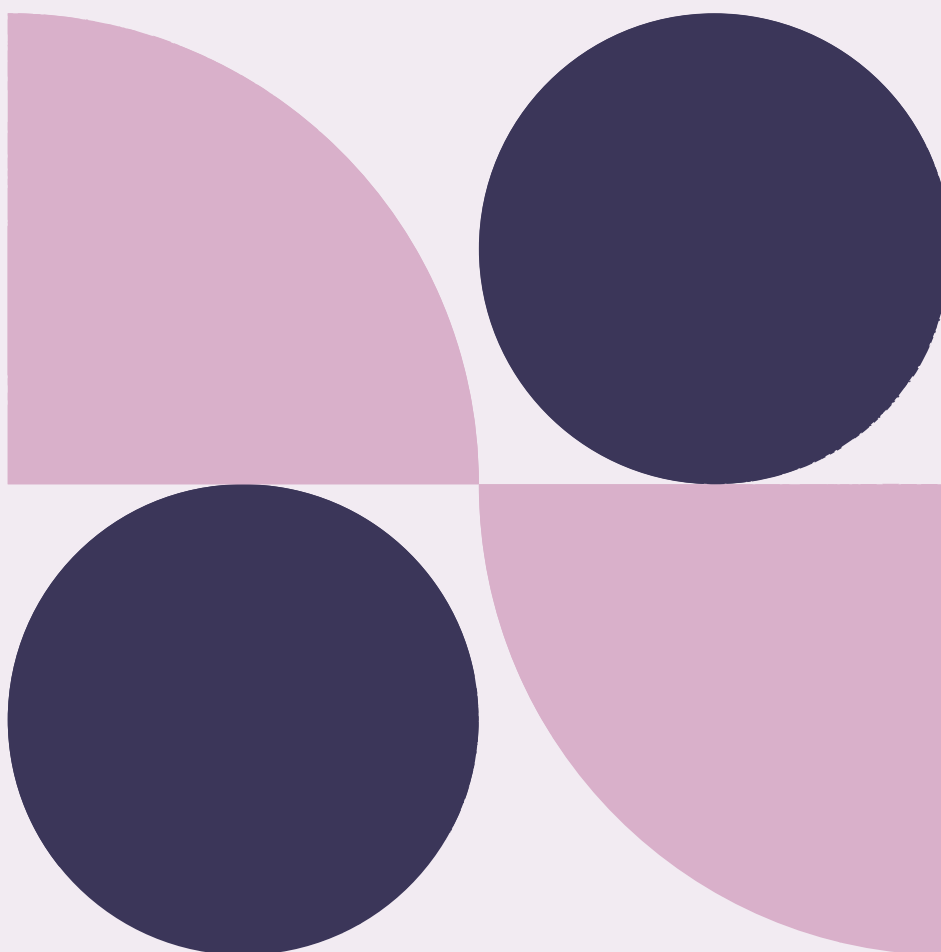

Gysgaça Mazmuny

Onlaýn zulumlar

oflaýn dünýäniň aýnasy

Türkmenistanyň ilaty aýal-gyzlaryň statusy barada nähili pikirde?

Gysgaça Mazmuny

Ilkinji sosial mediýa synynyň netijeleri Türkmenistandaky aýal-gyzlaryň onlaýn dünýäde howpdan azat dældigini, şeýle-de soňky iki ýylda olara ýigrenç bilen daraşylmagynyň has artandygyny ýüze çykardy.

Saglygyň synçylar topary Türkmenistanda we onuň diasporasynda sosial mediýa syn we gözegçilik işini geçirdiler. Bu barlag işiniň maksady aýal-gyzlaryň jemgyýetde öz statuslaryna bolan garaýyşlaryna düşünmekdi. Biz erkek adamlaryň hem meselä bolan garaýyşyny öwrenmegi makul bildik, çünki ol barada Türkmenistana degişli ylmy barlaglarda ýa-da köpçülikleýin söhbetdeşliklerde agzalman gelinýär. Bu barlagda sosial mediýadan ýygynalan maglumatlar ulanyldy, sebäbi sosial mediýa äleminde adamlar özlerini tanatmazdan pikirlerini aýdyp bilýärler – Türkmenistandaky oflaýn dünýäde welin beýle mümkinçilik ýok diýen ýaly.

Biziň barlagymyzyň netijeleri Türkmenistanyň hökümetine meseläni kabul etmegiň we sanly älemde aýal-gyzlaryň hukuklarynyň goraglylygyny kepillendirmek arkaly, meselä dessin çäreleri görmegiň gaýragoýulmasyz we zerurdygyny görkezýär. Dogry syýasatlaryň durmuşa geçirilmegi howpsuz onlaýn we oflaýn gurşawlaryň döremegine we hukuk bozujylaryň jogapkärçilige çekilmegine ýol açar.

Häzirki wagtda Türkmenistanda öýdäki zorluga we jynsy erjeşmä degişli hiç hili kanun ýok. Ýurtdaky gender esasly zorluk (GEZ) barada wajyp statistikalara juda az. Ilaty diňlemek arkaly, biz Türkmenistanyň jemgyýetindäki aýal-gyzlara şeýle-de GEZ-e bolan esasy tendensiýalary we garaýyşlary anykladyk. Bu maglumatlaryň ilat içinde uzak wagtlap garaşylandygy we gerekidigi ikuçsuzdyr.

Bu barlagy geçirmek üçin ýörite synçylar topary sosial mediýa gözegçilik etdiler we 44 sany degişli çeşmeden ýekänme-ýekän maglumat ýygnydylar. Biz köpçülik tarapyndan 2 ýylyň dowamynda paýlaşylan 1904 sany posty we teswiri bir ara jemledik. Bular türkmen, rus we iňlis dillerinde bolup, çap edilen seneleri 2020-nji ýylyň ýanwary bilen 2022-nji ýylyň awgusty aralygy öz içine alýar.

ESASY NETIJELER

Barlagymyzyň netijeleri internet giňişliginiň aýal-gyzlara ep-esli ýigrençli kontendiň (materiallar, teswirler we postlar) gönükdirilmegine mümkinçilik döredýändigini görkezýär. Galyberse-de, zyýanly kontendiň barha artýandygyndan çen tutup aýtsak, hökümetiň soňky wagtlarda girizen çäklendirmeleri ýaly hereketleriniň meseläni has-da ýitileşdiren bolmagy mümkin¹. Şeýle-de, köp halatlarda ýigrençli kontent özlerini erkek hökmünde tanadýan sosial mediýa ulanyjylaryndan çykýar we aýal ulanyjylar GEZ-e garşylyk görkezip çykyş edýärler.

---

1. Muňa aýdyň subutnama tapylmady

Mundan başga-da, az mukdarda hem bolsa, sanly älemde gabat gelýän aşa zyýanly kontent ilat howpsuzlygyny ýokary töwekgelçilige salýar. Bu görnüşli ýokary töwekgelçilikli teswirlerdäki zulумыň derejesi haýran galdyryýar, sebäbi olarda aýal-gyzlara gönüden-göni zyýan berme niýeti beýan edilýär.

Barlagyň netijeleriniň gutarnykly däldigini hem-de bütin ilatdaky tendensiýalary şekillendirmeyändigini aýratyn belläp geçmek möhümdir. Çünki toplanan maglumatlar onlaýn çap edilýän, gizlin kanallarda ýa-da messengerlerde paýlaşylyan kontendiň giňişleýin nusgalaryny öz içine almaýar. Maglumatlar Türkmenistanda we onuň diasporasynda internet we sosial mediýa ulanýanlaryň çap edýän kontendi bilen çäklenýär. Hut şonuň üçin-de, barlagyň netijeleri Türkmenistandaky ähli jemgyýetleri we toparlary şekillendirmeyär. Muňa garamazdan, bu netijeler hem-de maslahatlar Türkmenistandaky öýdäki zorluga we kiber zorluga degişli köpçülikleýin pikir alyşmalary başladyp we olaryň dowam etmegine goldaw berip biler. Netijeler jemgyýetçilik guramalarynyň, Türkmenistanyň hökümetiniň we halkara guramalaryň arasynda söhbetdeşligi dowam etdirmek üçin oňaýly platformanyň döredilmegine ýol açyp biler.

ESASY SANLAR

- **pozitiw** (24.6%) we **garaşsyz** (31%) kontent bilen deňeşdireniňde, postlaryň we teswirleriň **köpüsi** (44.5%) **aýal-gyzlara** garşy **negatiw tendensiýalary** görkezýär.
- **negatiw kontendiň** has **uly** bölegi (483 post we teswir) internetde özüni **erkek** hökmünde tanadýanlara degişli bolup, deňeçer möçberdäki **garaşsyz** (242 sany) we **pozitiw** (279 sany) postlary we teswirleri **aýallar** paýlaşypdyr.
- **zyýanly** ýa-da **zulumly kontent** barlanylýan **nusgalaryň örän az bölegini** düzýär: 2.5% (ýokary töwekgelçilikli) we 5% (orta töwekgelçilikli).
- gürrüňlerde esasy **iki** tema **agdyklyk** edýär: aýallara garşy **ýigrençli dil** we **gender rollary**.
- “**ýigrençli dil**” hem özüni **erkek** hökmünde tanadýanlaryň kontentlerinde **has köp** duş gelip (42.4%), **aýallaryň** kontendi **esasan gender rollaryna** üns çekýär (30.8%).
- **aýallaryň** paýlaşýan kontendiniň agramly bölegi **zorlugy bes etmegi** ündeýär (157 post we teswir). Şol sanda, **erkek** adamlaryň postlarynyň we teswirleriniň köpüsi (112 sany) **zorlugy öňe sürýär**.

ESASY TENDENSIÝALAR

- ýygñalan maglumatlaryň **2022-nji ýylda** çap edilenleriniň **18%-e** çenlisin aýal-gyzlara garşy zorlugy (**AGGZ**) öňe sürýän kontent **düzýär**. Şol sanda, 2021-nji ýyldakylaryň 2.8%-ni we 2020-däkileriň 10%-ini AGGZ tutýar.
- **ýigrençli dil** ýygy-ýygydan gürrüňleriň **köp** bölegini **eýeläpdir: 2022-de 27%**, 2021-de 36% we 2020-de 21%.
- **aýal-gyzlaryň üstünliklerine** bagyşlanan kontent **iňlis** dilinde, emma **ýigrençli dilli** kontent **türkmen** dilinde we **gender rollaryna** degişli kontent **rus** dilinde has ýygy duşýar.
- **ýigrençli dil YouTube** we **Instagram** platformalarynda, **gender rollaryna** degişli gürrüňdeşlikler bolsa **Facebook**-da has uly orun alýar.

Hasabatyň doly görnüşi bu barlagyň maksady we metodologiýasy barada jikme-jik maglumat berip, Türkmenistanyň hökümetine, Türkmenistandaky halkara guramalara hem-de okyjylara ýöriteleşdirilen maslahatlary hödürleýär.

www.progres.online

@progres.online

@OnlineProgres

PROGRES

@saglykgram

@saglyk

@saglyk

SAGLYK

Onlaýn zulmlar oflaýn dünýäniň aýnasy

www.saglyk.org